

Nyföretagande på landsbygden inom de gröna näringarna

Policy brief – 2026-09-03

Utförargruppen för nyföretagande på landsbygden bestående av Sebastian Remvig (sammankallande, Sveriges lantbruksuniversitet), Kristina Holmgren (HIR Skåne), Lillemor Lindberg (Innovatum science park), Katarina Pettersson (Sveriges lantbruksuniversitet), Britt-Marie Torstensson (Winnet Sverige) och Viktor Värnheld (LRF Ungdomen)

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
1 Bakgrund, uppdrag och läget bland svenska aktörer.....	4
1.1 Bakgrund och uppdrag	4
1.2 Hur arbetar svenska aktörer med nyföretagande inom de gröna näringarna?	5
2 Vad innebär EU-kommissionens strategi om generationsväxling?	6
2.1 Fem centrala utmaningar	6
2.2 Läget i Sverige enligt EU CAP-nätverkets analys	6
2.3 Samspelet mellan EU-politik och nationell politik.....	7
2.4 Vad fungerar? Kombinerade åtgärder ger störst effekt.....	7
3 Hur stimulerar andra länder nyföretagande inom de gröna näringarna?	8
3.1 Goda exempel	8
3.2 Nordisk-Baltisk policy för unga lantbrukare	8
3.3 LRF:s Jämställdhetsakademi – ett kompletterande perspektiv	9
4 Policyrekommendationer.....	10
4.1 Stärk och rikta det svenska stödsystemet.....	10
4.2 Prioritera jämställdhet	10
4.3 Bygg vidare på internationellt samarbete.....	11
Referenser.....	12

Sammanfattning

Utförargruppen Nyföretagande på Landsbygden har på uppdrag av Analysgruppen för Hållbara Gröna Näringar undersökt hur nyföretagande inom de gröna näringarna kan stärkas. Uppdraget har besvarat tre frågor: Hur svenska främjandeaktörer arbetar med frågan idag; Vad EU-kommissionens kommande strategi för generationsväxling innebär för Sverige, samt hur andra länder stimulerar nyföretagande inom primär-, förädlings- och besöksnäringarna.

Genomgången visar att Sverige har ett förhållandevis välutvecklat system för företagsfrämjande och finansiering, men att systemet sällan är anpassat efter de gröna näringarnas särskilda villkor – långa investeringscykler, höga etableringskostnader och komplexa generationsväxlingar. Flera enskilda aktörer, liksom kompetensförsörjningssystemet, saknar ett tydligt fokus på jordbruks- och landsbygdsföretagande. EU-kommissionens strategi för generationsväxling, som blir en del av nästa CAP-period från 2028, kräver att Sverige kompletterar EU-nivåns krav med ett stärkt nationellt grepp, bland annat genom ett nationellt startpaket för unga lantbrukare och en nationell finansiering som inte urholkas när EU-medlen förhandlas. Internationella exempel, inte minst från de nordiska grannländerna, visar att riktade och kombinerade insatser ger bäst effekt. Rapporten avslutas med ett eget kapitel med samlade policyrekommendationer.

1 Bakgrund, uppdrag och läget bland svenska aktörer

1.1 Bakgrund och uppdrag

Landsbygdsnätverkets Analysgrupp för Hållbara Gröna Näringar gav 2025 en utförargrupp i uppdrag att kartlägga nyföretagande på landsbygden. Bakgrunden är att gränsen mellan ägarskifte och nyföretagande sällan är skarp, att generella företagsfrämjare ofta saknar kunskap om de gröna näringarnas särskilda villkor, och att stödet till gruppen 40–60-åringar som vill ställa om mitt i livet är särskilt begränsat. Uppdraget, beslutat den 12 juni 2025, har bestått i att besvara tre frågor:

- Hur arbetar aktörer som Nyföretagarcentrum, Almi, Coompanion, kommunen och banker med nyföretagande inom de gröna näringarna?
- Vad innebär EU-kommissionens strategi om generationsväxling?
- Hur gör andra länder för att stimulera nyföretagande inom de gröna näringarna, inom primär-, förädlings- och besöksnäringarna, med fokus på lantbruk och landsbygdsföretag?

Den första frågan besvaras i resten av det här kapitlet, frågan om EU-kommissionens strategi i kapitel 2 och frågan om andra länder i kapitel 3, varefter rapporten avslutas med samlade policyrekommendationer i kapitel 4.

Svenskt jordbruk och landsbygdsföretagande står inför betydande utmaningar kopplade till nyföretagande, generationsväxling, kapitalförsörjning och långsiktig kompetensförsörjning. Utmaningarna är inte unika för Sverige. Den genomsnittliga åldern för lantbrukare i Europa är 57 år, endast 12 procent är under 40 år och bara 1 av 30 lantbrukare är en kvinna under 40 år. Landsbygder i Norden och Baltikum har minskande befolkningar, och unga möter flera hinder mot att bli lantbrukare: begränsad och kostsam tillgång till mark, begränsad och komplex tillgång till krediter, otillräcklig kompetens och affärskunskap samt en ofta begränsad social infrastruktur på landsbygden. Frågan är också högt prioriterad inom EU.

1.2 Hur arbetar svenska aktörer med nyföretagande inom de gröna näringarna?

I Sverige finns ett relativt välutvecklat system för företagsfinansiering genom banker, Almi, Jordbruksverket, Leader och andra företagsfrämjande aktörer (Broström & Hermansson 2026). Samtidigt framträder tydliga strukturella utmaningar. Generationsskiften i jordbruket kräver omfattande kapitalinsatser och finansieras ofta genom en kombination av banklån, egna medel och kompletterande finansieringslösningar. Bankernas lokala närvaro har minskat kraftigt – antalet bankkontor i Sverige har fallit från omkring 3 000 år 1993 till drygt 960 idag – samtidigt som utlåningen alltmer inriktats mot hushåll snarare än företag (Broström & Hermansson 2026). Skärpta kapitaltäckningsregler (Basel-regelverket) begränsar också vilka risker bankerna kan ta i lantbruksfinansiering, vilket gör en växande andel av nyföretagandet beroende av Almi och andra kompletterande aktörer. Almi fyller därmed en viktig marknadskompletterande funktion och behovet av flexibla finansieringslösningar kvarstår.

Bland de generella företagsfrämjande aktörerna saknas ofta ett tydligt jordbruks- och landsbygdsperspektiv. Coompanion arbetar med lokal och regional utveckling men har inga specifika program för jordbruk eller landsbygdsutveckling. Nyföretagarcentrum erbjuder kostnadsfri rådgivning till gröna näringar på vissa håll, till exempel i Gästrikland, men insatsen är beroende av lokala initiativ snarare än en nationell strategi, vilket gör stödet ojämnt fördelat mellan Sveriges 21 regioner. Forskning som sammanställts av Entreprenörskapsforum visar att riskkapitalbolagens investeringar blir alltmer koncentrerade till tre branscher – IT, life science samt affärs- och industriprodukter – vilket innebär att lantbruk och gröna näringar i praktiken hamnar utanför riskkapitalmarknadens fokus.

Forskningen visar vidare att tillgången till finansiering inte är jämlikt fördelad. Kvinnor, utrikes födda företagare och företagare verksamma i mindre orter och på landsbygden möter i högre utsträckning hinder i form av begränsad tillgång till kapital, nätverk och rådgivning. Detta riskerar att hämma både innovationsförmåga och företagstillväxt i landsbygdsområden samt motverka målsättningarna om ett jämställt och inkluderande företagande. Samtidigt visar underlag från Jordbruksverket att investeringsstöd, startstöd och stöd till unga jordbrukare har stor betydelse för etablering och utveckling av företag inom sektorn, inte minst i samband med generationsskiften (Westerberg et al 2025).

2 Vad innebär EU-kommissionens strategi om generationsväxling?

2.1 Fem centrala utmaningar

Enligt EU-kommissionens förslag för en ny gemensam jordbrukspolitik ska varje medlemsland ta fram en nationell strategi för generationsväxling, med: konkreta mål, regelbunden återsrapportering till kommissionen och möjlighet för kommissionen att begära justeringar om utvecklingen inte går åt rätt håll (EU-kommissionen 2025a). Som en central åtgärd ska varje land också ta fram ett så kallat startpaket för unga lantbrukare – en samlad palett av både ekonomiska och andra åtgärder riktade till dem som vill etablera sig i näringen. Kommissionen pekar ut fem utmaningar som medlemsstaternas strategier behöver adressera:

- Tillgång till finansiering
- Tillgång till utbildning och kompetens
- Tillgång till mark
- Skälig levnadsstandard på landsbygden
- Stöd vid överlåtelse och pensionering.

2.2 Läget i Sverige enligt EU CAP-nätverkets analys

För att ge medlemsstaterna en gemensam utgångspunkt har EU CAP-nätverket genomfört en analys som ger en djupare förståelse för problematiken och föreslår hur politiken kan utformas för att ge större genomslag (EU-kommissionen 2025b). Analysen innehåller även ett antal medskick ur ett specifikt svenskt perspektiv:

- Åldersfördelningen mellan unga och äldre lantbrukare i Sverige har förbättrats under det senaste decenniet. Situationen är inte löst, men utvecklingen går åt rätt håll.
- De sektorer som påverkas mest negativt är extensiv djuruppfödning (nöt, lamm och ren), och utmaningarna tenderar att öka ju längre norrut i landet man befinner sig.
- Utöver de fem gemensamma utmaningarna lyfter analysen fram en stor regelbörda som en extra påtaglig utmaning i svensk kontext.

2.3 Samspelet mellan EU-politik och nationell politik

En viktig utgångspunkt i kommissionens arbete är att den gemensamma jordbrukspolitiken inte rör över alla frågor som påverkar generationsväxlingen (EU-kommissionen 2025b). Detta ställer krav på att medlemsstaterna vidtar åtgärder även inom andra politikområden – till exempel bostads-, utbildnings- och näringspolitik – för att skapa synergieffekter med CAP-insatserna. EU-nivån sätter alltså ramarna och kraven, men det är den nationella politiken som avgör om de gröna näringarnas faktiska hinder – kapitalförsörjning, kompetensförsörjning och ojämnt fördelat stöd mellan aktörer och regioner – verkligen åtgärdas.

2.4 Vad fungerar? Kombinerade åtgärder ger störst effekt

Analysen från CAP-nätverket visar att störst framgång nås när flera åtgärder utformas för att fungera tillsammans – exempelvis när finansiella stöd kompletteras med rådgivningsinsatser, snarare än när åtgärder införs var för sig (EU-kommissionen 2025b). Bland de lösningar som lyfts fram som särskilt framgångsrika i andra länder finns förmedlingsportaler som matchar unga utan familjebakgrund i lantbruket med mark eller verksamheter att ta över, höjda ersättningsnivåer för kvinnor och höjda stödtak när kvinnor tas in som delägare, praktknära utbildning kombinerad med praktikplatser utomlands, samt tillgängliggörande av mark genom ekonomiska föreningar som tar en del av risken när unga etablerar sig i branschen.

3 Hur stimulerar andra länder nyföretagande inom de gröna näringarna?

3.1 Goda exempel

Kapitel 1 beskriver de gemensamma utmaningar som unga i Norden och Baltikum möter när de vill bli lantbrukare: begränsad tillgång till mark och krediter, otillräcklig kompetens och en begränsad social infrastruktur på landsbygden. Erfarenheter från övriga nordiska länder visar att riktade insatser kan stärka nyföretagandet på landsbygden inom lantbruk. Nedan följer tre goda exempel från andra nordiska sammanhang.

1. Finland erbjuder generösare startstöd, räntestödslån och välfärdslösningar för lantbrukare, vilket underlättar etablering och generationsväxling.
2. I Norge samordnar den regionala akvakulturförvaltningen FAKS ansvaret mellan regioner (fylken) och skapar gemensamma arbetssätt, kortare handläggningstider och ökad förutsägbarhet för företag. En utvärdering från 2025 visar att reformen från 2010 i huvudsak har fungerat: fylkeskommunerna har etablerat en professionell vattenbruksförvaltning, och FAKS har blivit ett centralt verktyg för att skapa en mer enhetlig, kompetent och samordnad akvakulturförvaltning i Norge – även om handläggningstider och myndighetssamordning fortfarande är viktiga förbättringsområden.
3. Sverige får nya regler för vattenbruket från den 1 juli 2026. Från och med då ska nya vattenbruk anmälas till kommunens miljökontor som en anmälan om miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken. Det behövs inte längre odlingstillstånd enligt fiskelagen för mussel- eller ostronodlingar, och inte längre anmälan eller ansökan om vattenverksamhet för alg- eller sjöpungsodlingar (Regeringens proposition 2024/25:136: Förbättrade förutsättningar för ett hållbart vattenbruk). Detta är ett svenskt exempel på hur regelförenkling kan sänka trösklarna för nyföretagande inom en grön näring under etablering.

3.2 Nordisk-Baltisk policy för unga lantbrukare

En nordisk-baltisk policy för unga lantbrukare rekommenderar riktade stöd, lågkostnadslån, nordiska nätverk och kunskapsutbyte för att främja

diversifiering och göra landsbygdsföretagande mer attraktivt för unga och kvinnor (Bioeconomy program 2025).

- Danmark har, likt Sverige, ett startstöd där nyföretagare kan söka stöd för att starta upp eller ta över en verksamhet. Danmarks stödbelopp är dock mer än dubbelt så höga som de svenska, vilket bidrar till ett bättre kapitaltillskott vid etablering.
- Norge har fler olika typer av stöd utöver start- och investeringsstöd. Stöden är mer heltäckande och täcker fler aspekter av att vara företagare, bland annat ersättning vid sjukdom, graviditet eller dödsfall samt ersättning vid till exempel skördebortfall på grund av klimatförhållanden.
- Norge har även en samlad informationskälla, motsvarande Jordbruksverket, riktad specifikt till nyföretagare inom lantbruk, med tydliga krav, länkar och checklistor för den som ska starta upp en verksamhet.

3.3 LRF:s Jämställdhetsakademi – ett kompletterande perspektiv

LRF:s Jämställdhetsakademi konstaterar i rapporten Gröna glastak & stövlar som skaver – Vad vi vet och vart vi ska för jämställda gröna näringar att rådgivning inom lantbruket i hög utsträckning utgår från mäns behov, och att kvinnor har svårare att få kapital (LRF 2025). Detta påverkar förutsättningarna för nyföretagande inom de gröna näringarna. Jämställdhetsmyndigheten har mätt att 70 procent av offentlig finansiering (via Vinnova, Tillväxtverket och Arbetsförmedlingen) går till mäns företagande och 30 procent till kvinnors. Rapporten föreslår bland annat att politiska reformer tas fram för att underlätta finansiering vid ägarskiften, exempelvis CSN-liknande lån, att kvinnors företagande främjas genom en jämställd fördelning av statliga investeringsmedel, samt att styrningen och regleringen av statliga medel och stöd från politiken, banker och finansieringsinstitut ses över.

4 Policyrekommendationer

De tre delfrågorna pekar mot samma slutsats: nyföretagande inom de gröna näringarna kräver riktade insatser som är anpassade efter sektorns långa investeringscykler, höga etableringskostnader och komplexa generationsväxlingar – snarare än generella företagsfrämjande insatser. Utförargruppen samlar här rekommendationerna från kapitel 1–3 i fyra områden, för att undvika överlapp mellan kapitlens respektive förslag.

4.1 Stärk och rikta det svenska stödsystemet

- Höj stödbeloppen och bredda innehållet i det svenska startstödet, i linje med Danmarks och Norges modeller, och komplettera finansiella stöd med rådgivning, nätverk och kompetensutveckling i kombination.
- Inför fler stödinsatser som täcker fler delar av att vara företagare inom lantbruk – till exempel ersättning vid sjukdom eller skördebortfall – i linje med Norges modell.
- Utöka direkta subventioner och lågräntelån riktade till unga lantbrukare.
- Gör information om vad som krävs för att starta upp en verksamhet inom lantbruk lättare tillgänglig, så att regler och krav blir tydligare att navigera.
- Stärk kompetensen om de gröna näringarnas särskilda villkor hos generella företagsfrämjande aktörer som banker, Almi, Nyföretagarcentrum och Coompanion, och förbättra samordningen mellan dem och aktörer med sektorskompetens, som Jordbruksverket och Leader.
- Säkerställ att nationell finansiering och nationella insatser kompletterar – och inte urholkas i takt med – EU:s CAP-finansiering inför perioden 2028–2034.

4.2 Prioritera jämställdhet

- Prioritera jämställdhet i utformningen av finansiering och rådgivning, bland annat genom en jämnare fördelning av statliga investeringsmedel och riktade insatser för kvinnors företagande och delägarskap.
- Initiera offentliga kampanjer med fokus på unga landsbygdsentreprenörer, särskilt kvinnor och deras diversifierade företag.

4.3 Bygg vidare på internationellt samarbete

- Utveckla ett nordiskt innovations- och entreprenörskapsnätverk som kombinerar finansiering, rådgivning, kunskapsutbyte och förenklade regelverk för att stärka framtidens lantbruk och livsmedelsföretag.
- Stötta befintliga ungdomskluster, såsom unga jordbrukarföreningar, och samordna nya tvärregionala evenemang som sammanför unga jordbrukare och landsbygdsentreprenörer från hela den nordisk-baltiska regionen.

Referenser

Bioeconomy program (2025) *Policy brief – Farm diversification among young entrepreneurs in the Nordic and Baltic Region.*

<https://nordicforestresearch.org/wp-content/uploads/2025/04/entreprenorskap.pdf>

Broström, A., & Hermansson, C. (2026) *Från idé till kapital. Entreprenörers finansieringsmöjligheter i Sverige.* Entreprenörskapsforum. Örebro Universitet

EU-kommissionens meddelande 2025/872 Strategi för generationsskifte inom jordbruket (SWD(2025) 872 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:52025DC0872>)

EUROPEAN COMMISSION – Directorate-General for Agriculture and Rural Development – Unit A.3 (2025): Assessment of generational renewal strategies across EU Member States – Report. <https://eu-cap-network.ec.europa.eu/sites/default/files/publications/2026-03/eu-cap-network-report-assessment-of-generational-renewal-strategies-c.pdf>

LRF (2025) *Gröna glastak och stövlar som skaver – Vad vi vet och vart vi ska för jämställda gröna näringar* <https://www.lrf.se/media/rwxhmqwt/2025-grona-glastak-och-stovlar-som-skaver.pdf>

Westerberg, T., Grauers Berggren, Y., Åström, A., Filipsson, L. & Brånstrand, F. (2025). *Att locka och behålla Sveriges unga lantbrukare. En utvärdering av hur tre stöd i den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 bidrar till att främja generationsskiften.* Utvärderingsrapport 2025:7. Jordbruksverket.

